

Neurokirjo jokapäiväisessä elämässä

 Kriminaalihuollon
tukisäätiö

Oppiva-Anna

- **Anna Taavitsainen**, oppimisvalmennuksen asiantuntija
 - Psykologiaa
 - Erityispedagogiikkaa
 - Ratkaisukeskeistä terapiaa
 - Seksuaalineuvontaa
 - Ratkaisukeskeistä neuropsykiatrista valmennusta

Oppiva-toiminta

- Tietoa, tukea ja neuvontaa oppimisen haasteisiin ja koulutukseen liittyvissä kysymyksissä rikostaustaisille asiakkaille ja heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille.
 - Oppimisvaikeuksien ja ADHD-oireiden tunnistettavuuden lisäämisessä sekä asiakas- että ammattilaiskohderyhmissä.
 - Yksilövalmennus: testaus, käsitykset itsestä, asenteet, opintoihin ja töihin hakeutuminen.
 - Mitä vielä lisää nyt, kun liityin Nuorten tiimiin?
- Toiminta on valtakunnallista.
 - OVA-verkosto
 - Vaikuttamistyö (some ja muut mediat)

Päivän avaus

- Aiheina asunnottomuus, asumisen onnistuminen ja rikokset kietoutuvat yhteen
- VAT-verkoston jäsenjärjestöt: tärkeää pitkän linjan vaikuttamistyötä vankilasta vapautuvien asunnottomuusasioissa
- Myös rikollisuus, oppimisvaikeudet ja neurokirjon häiriöt on enenevässä määrin osattu yhdistää: kohderyhmän erityispiirteet- ja tarpeet
- Tänään liikumme kaikkien kolmen rajapinnassa

Avain onnistuneempaan asumiseen

- Onnistunut asuminen
 - Taloudelliset seikat
 - Arjen hallinta
 - Digiulottuvuus asumisen onnistumisessa
 - Asiakkaan tarpeiden mukainen tuki

Avain onnistuneempaan asumiseen

- Asiakkaan tarpeiden mukainen tuki
 - Sosiaalipalvelut
 - Terveyspalvelut
 - Kela
 - Kolmannen sektorin toimijat
- Esteettömyys (sosiaalinen, fyysinen)

Avain onnistuneempaan asumiseen

- Asiakkaan tarpeiden mukainen tuki
 - Sosiaalipalvelut
 - Terveyspalvelut
 - Kela
 - Kolmannen sektorin toimijat
- Miten asiakkaan yksilöllisiä tarpeita voi tunnistaa ja millaista tukea voi näistä lähtökohdista asiakkaalle antaa?
 - Esteettömyys!

Webinaarin ohjelma

9.00-9.30 Päivän avaus - neurokirjo jokapäiväisessä elämässä Anna Taavitsainen, Oppimisvalmennuksen asiantuntija, Oppiva toiminta, Kriminaalihuollon tukisäätiö.

9.30-10.30 Opiskelu, arki ja asuminen rikostaustaisten elämässä Anna Taavitsainen, Oppiva toiminta, oppimisvalmennuksen asiantuntija ja Charlotte Pettersson, Vastaava ohjaaja, Nuorten toiminta ja JUNTU-hanke, Kriminaalihuollon tukisäätiö.

10.30-10.45 tauko

Webinaarin ohjelma

10.45-11.30 Oppimisvaikeudet ja neurokirjo naisten kokemana
Ira Selkälä, Projektipäällikkö, SUPERNOVAT-hanke.

11.30-12.30 Lounas

12.30-13.15 Välineitä ja keinoja digituessa Riikka Marttinen, Erityisasiantuntija, Erilaisten oppijoiden liitto ja Piia Niilola, projektipäällikkö, Digiosallisuutta asunnottomille -hanke, Sininauhaliitto.

13.15-14.00 Digitaidot ja digituki rikostaustaisille ja heidän kanssaan työskenteleville Mirva Gullman Suunnittelija, Digi- ja väestötietovirasto ja Pia Puolakka Projektipäällikkö, Älykäs vankila -hanke, Rikosseuraamuslaitos.

14.00-14.15 tauko

Webinaarin ohjelma

14.15-15.00 Paneelikeskustelu – PIENIÄ MUUTOKSIA OHJELMAAN

Ira Selkälä, projektipäällikkö, SUPERNOVAT-hanke

Charlotte Pettersson, vastaava ohjaaja, Nuorten toiminta ja
JUNTU-hanke, Kriminaalihuollon tukisäätiö

Anna Taavitsainen, Oppiva-toiminta, Kriminaalihuollon tukisäätiö

15.00 Seminaari päättyy

Opiskelu, arki ja asuminen rikostaustaisten elämässä

Anna Taavitsainen

oppimisvalmennuksen asiantuntija
OVA-verkoston koordinaattori

Charlotte Pettersson-Fernholm

nuorten toiminnan vastaava ohjaaja
Juntu-hankkeen vastaava ohjaaja

Miksi oppimisesta pitää puhua?

- Keskeinen osa kuntoutumista: rikoksettoman elämän onnistumiseksi asiakkaiden täytyy oppia uusia taitoja
- Omista toimintatavoista tietoiseksi tuleminen parantaa mahdollisuuksia muuttaa niitä
- Oppiminen liittyy kaikkeen elämän- ja arjenhallintaan
- Myös keskeistä: vangeista jopa 50-70% on oppimisen haasteita ja/tai neurokirjon häiriöiden (esim. ADHD ja autismi) oireita

Tänään katsaus

- Oppimisvaikeuksiin
- ADHD:hen
- Autismikirjioon

—————> Miten saattavat vaikuttaa toimintaan arjessa?

Oppimisvaikeudet

- Ei pelkästään kouluun ja opiskeluun rajoittuvia
 - Stereotypiat ylivilkkaasta häslääjästä tai hitaasta reppanasta vanhentuneita ja puutteellisia
- Oppimisvaikeudet aiheuttavat haasteita arjessa toimimiseen
- Toisaalta: taitavasti kehiteltyjä selviytymisstrategioita, syvää itseensä tutustumista ja pakonkin edessä mukautumista

Kehitykselliset oppimisvaikeudet

- Kielelliset vaikeudet
- Lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvät vaikeudet
- Hahmottamiseen liittyvät vaikeudet
- Matematiikkaan liittyvät vaikeudet
- Motoriset vaikeudet

HUOM! Oppimisen vaikeuksilla ja älykkyydellä ei ole tekemistä toistensa kanssa.

Kielelliset vaikeudet

- Puhumiseen ja puheen ymmärtämiseen liittyvät haasteet
 - › Puheen tuottaminen hankalaa: vaikea palauttaa mieleen sanoja
 - › Puheen ymmärtäminen hankalaa
 - › Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tunne-elämän vaikeuksia
- Anna asiakkaalle lupa kysyä monta kertaa, käytä puheen tukena kaavioita, kuvia tms.

Luki-vaikeudet

- Lukemisen ja/tai kirjoittamisen vaikeudet
 - › Lukeminen hidasta – ns. tekninen lukutaito
 - › Tekstin ymmärtäminen ja muistaminen vaikeaa – iso osa energiasta menee siihen, että sanoista saa selvää
 - › Kirjoittaminen on hidasta ja työlästä
 - › Lauseiden muodostaminen hankalaa
- Kysy asiakkaalta, miten toivoisit asioita hoidettava, käytä puheen tukena kaavioita, kuvia tms.

Hahmottamiseen liittyvät vaikeudet

- Mielen sisäiset kartat, mielikuvat yms.
 - › Taipumus eksyä etenkin vieraammissa paikoissa
 - › Ajan hahmottaminen vaikeaa
 - › Vaikeuksia hahmottaa kokonaisuuksia ja syy-seuraussuhteita
- Anna asiakkaalle lupa kysyä monta kertaa, käytä puheen tukena kaavioita, kuvia tms: konkretia kaikessa

Matemaattiset vaikeudet

- Lukuihin, lukumääriin ym. liittyvät haasteet
 - › Vaikeuksia ymmärtää suuruuskäsitteitä
 - › Vaikeuksia muuttaa mittayksiköitä
 - › Vaikeuksia ymmärtää lukujen välisiä suhteita
- Anna asiakkaalle lupa kysyä monta kertaa, konkretia: näytä, tue budjetin tekemisessä

Motoriset vaikeudet

- Liikkeeseen ja liikkeen hahmottamiseen liittyvät vaikeudet
 - › Kirjoittaminen tuntuu teknisesti vaikealta
 - › Käden ja silmän välinen yhteistyö ei pelaa (tähtääminen)
- Anna asiakkaalle lupa kysyä monta kertaa, tarjoudu kirjoittamaan ja ota käyttöön apuvälineitä.

Lyhyesti:

- Anna asiakkaalle lupa kertoa, ettei hän ymmärrä – tee se helpoksi ja turvalliseksi
- Käytä konkreettisia tukia (kuvakortit, yhdessä tutkittavat esitteet yms.) keskustelun apuna
- Kysy asiakkaalta itseltään, mikä voisi auttaa tai käykää yhdessä keskustelua tukimuodoista ja -vaihtoehdoista

ADHD ja rikollisuus

Lähde: Käypä hoito –sivusto ([ADHD:n yhteys rikollisuuteen \(kaypahoito.fi\)](https://www.kaypahoito.fi))

- ADHD on vankien keskuudessa 5–10 kertaa yleisempi kuin väestössä: nuorisovangeilla ADHD:n esiintyvyys on 30,1 % ja aikuisilla vangeilla 26,2 %, kun muussa väestössä esiintyvyys on nuorilla 4-7% ja aikuisilla 2-3%. Esiintyvyys on korkeampi, mikäli arvio on tehty vain seulontalomakkeiden, ei diagnostisen haastattelun perusteella.
 - ADHD-diagnoosia ei ole yleensä aiemmin tehty suurimmalle osalle niistä vangeista, joilla on ADHD.

ADHD ja rikollisuus

Lähde: Käypä hoito –sivusto ([ADHD:n yhteys rikollisuuteen \(kaypahoito.fi\)](https://kaypahoito.fi))

- Lapsuuden ADHD:n todettiin lisäävän myöhempää riskiä joutua pidätetyksi 2,2-kertaiseksi, joutua tuomituksi rikoksesta 3,3-kertaiseksi ja riskiä vankilatuomioon 2,9-kertaiseksi.
 - ADHD yhdistyy antisosiaalisen käyttäytymisen varhaisempaan alkamisikään sekä suurentuneeseen rikosten uusimisriskiin.
 - Lapsuuden ylivilkkauden suhteen tulokset vaihtelevat – ylivilkkaus ei joko ole ainakaan merkittävä riskitekijä, tai se lisää (ainakin pojilla) riskiä kaikentyppisten rikosten tekemiseen 16–20-vuotiaana, kuten suomalaisessa seurantatutkimuksessa havaittiin.
 - Lapsuuden kaltoinkohtelu saattaa lisätä myöhempää rikosriskiä enemmän kuin käytöshäiriö.
 - ADHD on rikollisen käyttäytymisen itsenäinen riskitekijä, vaikka käytöshäiriö ja päihdeongelma lisäävätkin tätä riskiä.

ADHD

- Kehityksellinen häiriö (olemassa jo syntymässä)
- Neuropsykiatrinen (eli aivojen toimintaan liittyvä) häiriö
- Ihmiset oppivat arjessa toimimiseen liittyviä selviytymisstrategioita käyttäytymisodotusten mukaisesti, mutta emme koskaan voi tietää tarkalleen, miltä toisen sisäinen maailma näyttää
- **Huom!** Terminologia: oireet vai ominaisuudet?

ADHD-oireet

- Tarkkaavuuden ja keskittymisen vaikeudet
 - › Vaikeus keskittyä tehtävän kannalta oleelliseen asiaan.
 - › Vaikeus suunnata, ylläpitää ja siirtää tarkkaavuutta.
 - › Vaikeuksia suunnitella ja ohjata omaa toimintaa.

ADHD-oireet

- Impulsiivisuus
 - > Vaikeus pidättäytyä sanomasta tai tekemästä asioita, jotka juolahtavat mieleen
 - > Tunteet "nollasta sataan"
 - > Holtiton tai ajattelematon rahankäyttö

ADHD-oireet

- Hyperaktiivisuus eli ylivilkkaus
 - › Motorinen levottomuus, vaikea pysyä paikallaan
 - › Sisäinen levottomuuden tunne
 - › Jatkuva puhuminen, "rajattomuus" puheessa

ADHD:n diagnosointi

- Erikoissairaanhoidossa
- Keskeistä vuoden 2018 jälkeen: "Aikuinen on omien oireidensa ja niiden aiheuttaman haitan tärkein tiedonlähde, myös lapsuuden osalta."
- Diagnoosikoodi + sanallinen kuvaus oireista (kolme esiintymistyyppiä)
 - yhdistetty muoto (tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus)
 - tarkkaamaton muoto eli add (ei yliaktiivisuutta tai impulsiivisuutta)
 - yliaktiivis-impulsiivinen muoto (ei tarkkaamattomuutta)

Autismikirjon häiriöt

- Kehityksellinen neurologinen häiriö
- Oireet alkavat jo lapsuudessa
- Kirjo: yksikään autistinen ihminen ei ole toisensa kopio toimintakyvyn tai ominaisuuksien ilmenemisen suhteen
- Keskeistä ja yhteistä: haasteet kommunikaatiossa ja sosiaalisten tilanteiden ymmärtämisessä ja ympäristön ärsyketulvan käsittelyssä

Neurokirjon häiriöt

- Synnynnäisiä
- Koetaan ja näyttäytyvät yksilöllisesti, vaikka diagnostiset kriteerit toki yhdenmukaisia
- Kohtaaminen: asiakkaan yksilöllinen huomioiminen, johdonmukaisuus omassa vuorovaikutuksessa

OPPAAT

ladattavissa maksuttomasti:

<https://www.krits.fi/tietoa/oppaat-ja-kasikirjat>

Anna Taavitsainen

asiantuntija, oppimisvalmennus

oppiva@kritis.fi

p. 050 4124 023

Kinaporintie 2 E 39

00500 Helsinki

Charlotte Pettersson-Fernholm

nuorten toiminnan vastaava ohjaaja
Juntu-hankkeen vastaava ohjaaja

charlotte.pettersson-fernholm@kritis.fi
Kinaporintie 2 D
00500 Helsinki

Kiitos!
Kysymyksiä?